

QVIES COELI,

PHILOSOPHICA;

Albo suffulta Sophorum ad Auram
calculo,

Et Umbrâ

VIRI *Præclarissimi,*

M. PETRI HAHN,

Phys. Profess: Celeberrimi,
& Biblioth. Reg.

Refota;

Æquis sinitur Censöribus

In diem 29 Nov. A. 1699 in sacrario

Minervæ Supremo

Enucleanda:

JOHANN^AE ΤΑΪΡΟ / S. F.

Exc. apud Jo. LAURENT. WALLIUM.

Mons: Gyldenbring

IN SACRAM
REGIAM MAJESTATEM

Magnæ Fidei Viro,

Reverendissimo in CHRISTO
Patri ac Domino,

DN. JOHANNI
GEZELIO,

S. S. Theologiæ DOCTORI
Famigeratissimo,

Lycæi Aboëns. PRO-CANCELLARIO
Magnificentissimo,

Dicæceseos ANTISTITI ibidem
Gravissimo,

Consistorii Eccles. PRÆSIDI æqvissimo,
Scholarum EPHORO accuratissimo,
MÆCENATI maximo.

Addit calcar opis, plus, superæ indigo?
Et sanctæ oscula gratiæ?
Sublimi Integritas culmine quem suo
Exceptit Vigilem DEO,
Unquam muneribus quidne movebitur
His exilibus? ast Tuam
Quidquam liberior si volo gratiam
Culpæ ignosce precor, *mea*,
Salvi fac pateant ara, spei & vadum.
O Culmen patriæ editum,
O Sacri Columnen Tu populi aureum,
Trifecum dege Nestorem,
Longumq; agglomera noctibus O dies!
Ne vel Culmine labili,
Fundamen pereat, nec sacra publico
Fulcro orbata ruat Domus
Altâ perniciæ: sed nivibus tuum,
Seris mitior urgeat
Celsum Clotho caput! vive, cale, vale!!!

TUÆ REVERENDISSIMÆ DIGNITATIS

devotissimus cultor

Jo. Tâlpo.

Ad

Eximium, Politissimum & Doctissimum

DN. JOHANNEM ΤΑΥΡΟ/

Philosophi in illustri Academia Aboënsi
Senioris, diu de re literaria optime
merentis, filium eleganter moratissimū,
cum Adolefcens admodum

De

QUIETE COELI

publicè disputaret.

Astriger ipse polus, per tot molimi-
na rerum,
Quot numeras ignes axe micare
super
Si tibi, ceu docta memoras ratione,
quiescit,
Hautque illis agitur motibus usque
celer;
Tradis ut exemplum, quicquid molire
sub axe,
Fallax, ni tibi sic est labor iple, quies.

*ne officio amicitia deesset
properato dedit*

JO. RUNGIUS.

SINCERE LECTOR,

Heu concitati, quis juga findere
 Expertus alti carula, penegat?
 Undas phaselum devorare,
 Oceanumve sagax brevi, quis
 Tiphys carinâ conficit horridum?
 Ergo laceſſo quid vetitam Thetim
 Hem, cortice audax imbecilli?
 Carbasa cui tribuo ampliora;
 Etſi frequenti condita fragmine.
 O commodes ſed, Te rogo, lumina
 Meo labori huic irretorta.
 Pone ſupercilium Catonis,
 Cenſoris atri vah criticum fuge
 Obtrudere unguem; Zoile dentium
 Nil ſtagito Te, mi laborem,
 Peſſime: Tenarium reducis
 Mihi malum, quin Cerberus improbus.
 Sed candor arce de Julio gravem
 Senſum, procul ſit livida fac
 Fama Dee, pereatque totus
 Terrâ typhus: ſic tutus & hæc via,
 Iſtaque, neutrò ſic titubantibus
 Votis, tumentem vertor ad Te,
 Qui regis Oceanum, Creator.

O *Lumen Nitidum, Summe DEUS Poli,
 Te votis facilem, Te prece supplicii
 Præsens ambio, Te spes colit & fides
 Velata usque peplo corpora candido:
 Lumen de rutilo sparge tuo nigris
 Jam quæso tenebris, quod nimia solo
 Hoc uliginis est, dilue, fulmina
 Hoste extorta petant fac revolubili
 Incurſu Dominum, nodus & obvium
 Diffingat gladium, Te, rogo Principe:
 Ut perdant vacuum tela caput, mea &
 Velentur stabili sub clypeo fibra,
 Ut eantem modulus perpetuos Tibi.*

SEGMENTUM PRIMUM.

SI mentem oculosque inflectas ad
 contemplationem hujus uni-
 versi, facile observabis quas-
 dam res creatas aliquousque
 imitari Celsissimum Numen & exigua-
 am Creatoris sui repræsentare Analogi-
 am, quoad quasdam solummodo Affe-
 ctiones; si enim accurata te habeat so-
 lis consideratio, hoc ipso suum arguet
 Auctorem summæ Majestatis & Benefi-
 cen-

centiæ, hoc ipso inquam, quod fulgore suo illustret terrenam hanc molem & innumera illi offerat commoda, imo similitudinem quoque insignem mutatur à DEI invisibilitate, nimio suo lumine, quo nullos patitur sui Contemplatores, sed eos excæcat, ni helioscopio utantur; eandem messem reportat curiositas DEI indagatrix, ea videlicet, quæ DEUM aliunde, quam è sacri Textus principio, audet rimari, quæ suæ caliginosæ mentis decempedâ vastissimos Divinitatis agros metitur. Quando iterum obtutum contorques ad ipsam cæli convexitatem, illic etiam aliqualem offendes conformitatem, tum in eo, quod insignis sit magnitudinis & vastitatis, tum in eo quoq̄, quod sua globositate nec caput agnoscat, nec calcem: postremo, si contemplationem ulteriorem in cælo defigas, præclarissimam fermè adhuc erues imaginem; eam scilicet, quæ in quiete consistit, nam eâple re quod permanet in suo loco, non minimam DEI- formitatis micam refert

refert: DEUS enim est immobilis & ubique, repletive; quamvis autem tribuatur illi locomotiva facultas, hoc tamen tantum fit *ἀν Ἰσπῶντι Ἰῶς*; parili ratione cœlum, licet cedendo stellis currentibus aliquandò moveatur, id tamen non fit assiduò, nec propriè potest appellari motus, qui à principio interno proficiscitur; cum is motus, fiat ab externo motore & passive tantum recipiatur in cœlo. Ad hanc ego quietem cœli, adspirante Divini Numinis aurâ, aggressus sum, ut ut levi indignam Tibicine, iniquum onus humeris aptans tenellis.

Pontus edocat morâ

Ripæ locatos, axe blandiori;

Solvimus ratis vagos

Ergo rudentes, vela quin adimple

Æole; en ratis vola,

Ridet Notus, nunc ridet ecce cœlum!

SEGMENTUM SECUNDUM.

Cum ultra limen animus est salutare
Musas & uberiori materiæ hujus
exa-

examini vacare, prælibamus utriusque
 vocis originationem; respicientes enim
 ad τὸ cœlum, observamus eam vocem
 multifariam posse derivari: vel enim
 per æ pingitur & natales suos debet
 Græco Vocabulo κοῖλον cavum. Aliis vox
 cœli per æ scribitur & â cælando trahit
 originem cum cælatum quasi sit & stel-
 lis pulcherrimè interstinctum. Quin &
 per e simplex exponi sivevit, sicque de-
 pendet â celare: caulam hujus deriva-
 tionis volunt esse occultationem ejus a
 sensibus nostris. Nec desunt, Festo asser-
 tore, qui cœlum Priscis dictum fuisse
 cohūm asserant, vel æolicè inserto di-
 gamma covum, â græco χάσμι. Pri-
 mam igitur quod concernit derivationē
 alternis laudibus & vituperiis onerari
 potest: non enim levem meretur cohur-
 num, si ad ipsam Creationem fiat re-
 spectus; multam namque illic sui con-
 siderationi alit materiem, tum in mun-
 do perficiendo & massa chaotica, quæ
 Priscis dicta fuit πρωτόγονον ὠδν: in hoc
 autem cœlum testâ designabatur &
 Elemen-

Elementa partibus ovi internis, putamini inclusis *cavo*, tum etiam in mundo perfecto, quippe cœlum inter prima DEI opera creabatur, ut instar aulæ omnia creanda ambiret, erit igitur vastæ cavitatis. Rejicienda vero est hæc derivatio, quatenus patrocinator Peripateticorum duris, cavisque orbibus cœlestibus, sese invicem, instar cepæ partium ambientibus, propriè enim loquendo excavantur ligna, metalla, aliâq; torni operâ; cœlestia verò â terrestribus in talibus differunt, nunquam conveniunt: Forsitan autem Aristotelici hunc durum vocis significatum mutuati sunt â licentiosis Poëtarū Metaphoris, quod patet ex Homero, ubi dicitur: *in altissimo cœli clypeo*, quis autem clypeum nescit esse cavum? Alteram quod spectat impositionem, nimirum â cælando, illa quidem veritati non repugnat, parvo tamen laborat vitio, quia non petita est ab essentia rei, aut ab aliqua affectione, sed solo externo ornatu & mere figurata est. Tertia autem quæ satis firmo nititur talo, jam

est repudiata & ex usu eliminata, illa namque ab affectione cæli non vilissima est desumpta, ab invisibilitate nimirum, vel potius subtilitate ejus, quâ omnes fugit sensus, quum requisitis illis mixtis corporibus competentibus destituatur: & imprimis quidem visum; adeò ut ipsum Græcorum οὐρανός huc alludere videatur quasi ἡ οὐρανός dictum: partim denique celum dic posset ob distantiam suam à terra imensam, eo enim quod tantum spatium abest, sub nullum sensum cadit. Quartam vero quod concernit Originem, non omni penitus caret salillo quum τὸ Χάθη Græcorum Priscis signarit Aëra five omne id spatium quod medium est inter sidera, terramq̄: ut enim a cælo est cælicum, sic a covo covicū & covicellum, per syncop. vero covellum, adeo ut hinc Juno Antiquis dicta fuerit Covella seu Cœlestis. Si rursus indagemus notationem QUIETIS, descendit ea, vel à græco κῆμαι jaceo, & est propriissima; vel etiam Latio est oriunda, cui à cieo seu moveo derivatur & per anti-
phra-

phrasin pro motu substituit quietem. Illam ergò priorem quod attinet, principem locum tenere videtur, tum quia ipsa Lingua Latina Græcæ suam ex parte debet originem, tum quoque quia radix hæc cum suo radicato magnam alit quoad literas convenientiam, imo quoad significationem ne latum quidem discrepat ungvem: interim nec posterior inepta & enervis dicenda est, cum & illa suam mereatur laudem, utpote è proprio depromta myrothecio & genuina prognata matrice, major etiam in hac quàm in illa deprehenditur literarum convenientia, quæ cum primis attenditur in Originationibus: præterquam quod vetus illa Grammaticorum Antiphrasis nullius sit frugi, quàm nomina testibus Platone & Aristotele sint simulacra & imagines rei nominatæ.

Sic puppis in eat ostii

Per famosa madens; hæc genitura erat

Et natalis iners vagâ

Lirâ progrediens; multigena quoque

Cunæ progenito patent:

Gressus porrò regas Summe DEUS meos.

SEGMENTUM TERTIUM.

Leviter saltem tactâ Originatione & pro ingenii modulo perfunctoriè adumbratâ, promovemus pedem ad æquivocationem, errorum scaturiginem, nihil intensius cupientes, quàm, ut paliuri & vepres cursum remorantes descendentur, adulterinæ vocis acceptiones sequestantur & genuinus sensus nostro adaptetur instituto. Mittimus itaq; acceptiones varias Theologicas, quæ utiq; largius in Sc. S. reperiuntur; illasq; consultò ne quidē recensemus. Cœlum itaq; I. Ponitur pro Climate, ut in illo Poëtæ Venusini: Cœlum non animum mutant, qui trans mare currunt, II. Designat terram, ceu Mantuanus Vates canit. 6. Æneide: Sed falsa ad cœlum mittunt infomnia Manes, III. In cœlo esse denotat laudari, beatum & felicem esse, quemadmodum Cicero habet in Att. IV. Cœlum hyperbolicè ponitur pro altitudine nimia, ut Gen. ii. 4. De turri Babylonica quæ se porrectura erat usq; ad cœlum. V.

V. In Cœlum ascendere quandoq̄ significat superbiam magnā ut Es. 14. 13. Jer. 51. 53. VI. Cœlum advesperascere dicitur de die inclinante in vesperam, apud Cornelium Nepotem. VII Proverbio dicitur cœlum findi, de re impossibili; ita Ovid. i. Trist. xiii. Apud Chymicos cœlum Spagyricum est suprema Vasis Philosophici pars. IIX. Cœlum Philosophicum, est quod longè transcendit Elementorum naturam, itidem apud Chymicos; ut Medicina Catholica. IX. Aërem signat; sicq̄ve vel conjunctim, cœlum aëreum & sidereum designat, ut: Gen. 1, 6. 7. 8. 9.; vel disjunctim, tres aëris regiones; sicut: Deut. 28, 23, Psal. 8, 9; sic Matth. 6. volucres cœli dicuntur nec ferere, nec metere. X. Synecdochicè Philosophis notat stellas, ut: quando dicitur cœlum influere in hæc subcœlestia. XI. intelligitur per cœlum: Archimedis cœlum vitreum. XII. Aristotelis fuit complexus orbium cœlestium. XIII. Idem accepit pro toto mundo; nec non XIV. pro primo mobili. XV. Cartesio

vox cœli quoque accipitur dupliciter; vel pro peculiari cujusque stellæ orbe seu vortice, vel pro sphaera & circumferentia; sicque triplex cœlum statuit, primum Planetarum, secundum fixarum & tertium quod horum est reliquum. XVI. Calum est, scilicet suspendi instrumentum. Nos verò has acceptiones omnes, ut nothas & nostro instituto disconvenientes, repudiamus, adjucentes hunc significatum ultimum & XVII, quo nimirum est corpus naturale simplex, unum & continuum, astrorum domicilium. Consequens igitur est, ut Quietem ponderemus & ejus varias significationes; sumitur enim I. pro cessatione & requie, quæ à lassitudine provenit & virium exhaustarum absentiam designat, hæc verò hominibus tribuitur & brutis. II. Cessationem talem notat, quæ fatigationem nec causam habet, nec comitem, ut: Gen: 2, 2. ubi DEO competit a Creationis opere, & consummataæ actionis indicium est. III. pro somno seu sopore accipitur ut Cic.

& Sil. habent: sic etiam per quietem videre dicimur quæ somniamus, ita Curt. Propert. IV. ocium designat, ut Cic. Sed ego excubo animo, nec partem ullam capio quietis. V. pacem significat, ut Plin: lib. 15, cap. 30. VI. denotat sudum, ut Virg. 2. Georg. VII. Quies Priscis Romanis fuit Dea, cui Fanum extra urbem sacratum erat in via Lavicana; Vid. Joh. Cunr. Dieterich. in Antiqq. Romanis VIII. usurpat Lucretius hanc vocem pluralitèr; quietes vocans tuguria, in quibus animalia in vivariis hiemant. nos verò IX. Quietem heic eatenus accipimus, quatenus æquipollet immobilitati. Quando autem hæ voces conjunctim spectantur, duplicem rursus sortiuntur respectum, vel enim innuitur talis Quies, quam proximè motus antecessit: ejuscemodi quies tum datur in cælo, quando motis astris cæli particulæ primum meant in locum stellarum desertum & demum ulterius progredientibus sideribus recurrunt in naturalem suam stationem & locum;

illam nos quietem, partim ut specialem, partim ut minus congruam nostro cæpto præterimus; istam statuentes quietem, quæ perpetua est & nullum præsupponit motum, imò positivè opponitur motui. Ut methodi ratio observe- tur, efflagitat ordo *Συναρμύια* seu Æquivalentiam vocabulorū; possent autem plurima dari Synonyma, ni brevitati li- tantes, maximam partem faceremus mis- sam; igitur perpauca allegentor, utpote: Duratio & permanentia cæli in loco, ab- sentia motus, identitas loci, immobili- tas cæli. Græca item quadantenus possunt applicari, ut: *ἡσυχία, ἡρεμία Ἐά- κινησία τῆ ἔργου*. Hæc itaque quamvis non absoluta & adæqvata sint æquivol- lentia; nam *omne simile est etiam dis- simile*. Sufficiet eadem aliquousque qua- drare ad nostram Quietem.

*Fam redit indemnus linter successibus audax,
Absumas modicâ beic sartagine,
Colligat ut vires, Sirenum liquimus ora,
Et Cantus suaves, stupuit procul
Scylla rapax; vultu, cesserunt compita blanda,
Auximus & merces promulside. SE-*

SEGMENTUM QVARTUM.

Vix & ne vix quidem in Cretico hoc Labyrintho progredi possemus absque filo Ariadnes, operæ ergo pretium erit decorticatâ arbore, eruere nucleum, utpote litium scaturiginem & diffusentis occasionem, ut Adversariorum, sensa sub limam, ferramque revocari; & demum nostra asseri & statuminari possint. Quos vero hic habemus *Αντιπλέμους*, dūm sunt generum: Aristoteles cum suis Asseclis a parte antiquiorum stat, à parte Recentiorum Cartesius cum suis sequacibus. Ut verò hujus posterioris sententiam è medio tollamus, ordine procedamus oportet, & ad ipsam Creationis Historiam invitati accedamus. Consulatur verò Anton. Le Grand. Philosophiæ suæ parte 5, cap. II. & Artic. 5; ubi dicit: *Tribus his fundamentis positis: 1. vacuum non dari, nec 2. penetrationem dimensionum, 3. omne quod movetur per circulum moveri, ob loca omnia repleta corporibus, dicendum partes*
uni-

*universi in Creationis initio à DEO motas
 dibuisse varios vortices compoluisse; quia cum
 diversa motus & figura esset hæ particula &
 ob determinationis diversitatem per lineas re-
 ctas pergere non possent, quia omnia spatia ut
 dictum est corporibus opplebantur, oportuit ut in
 circulum moverentur & varios vortices pro
 materia quantitate efficerent. Constat enim a-
 pud omnes Philosophos corpus quod in aliud
 impingitur debere ab eo necessario resilire, ac
 proinde in circulum deferri, ut motum suum
 continuet. His vero opponimus Aucto-
 ritatem Scripturæ Sacræ & tertium eor-
 um fundamentum subruimus, quod in
 natura quidem perfecta & mundo ab-
 soluto quoadantenus valet, perperam ve-
 rò ad Creationis initium transfertur.
 Quæ enim spatia repleta erant corpo-
 ribus? nullis adhuc existentibus rebus
 creatis, spatia namque corporibus co-
 æva sunt, & ipsò eorum calculo suffra-
 gante: cælum autem secundo Creatio-
 nis *εξαυτῶν* die productum fuit, ut di-
 scerneret aquas ab aquis, ceu dispalescit
 ex Gen 1. vers. 6. 7. 8. ibi vero colle-
 cti-*

Etivè non ponitur pro vorticibus; & quæ demum illa corpora essent, quæ particulis illis motis resisterent? non sic prætractè augenda & limitanda est Sacra Creationis Historia, ne verbulum quidem loquente Textu. Cui denique usus intervirent hi vortices? non luminis pressioni, non stellis, non luci primigeniæ, ut infra audietur; die demum quarto, ut ex v. 14. constat, dixit DEUS: fiat luminaria in expanso cœli: quomodo verò expansi erunt vortices illi rotundi? 2. sed aliam ejus mentem percipimus ex parte itidem 5. Grand cap. 13. & paragr. 1. ubi hæc habentur verba: *Formatis jam vorticibus & sibi invicem adherentibus, non potuit non, materia primi Elementi copiam ex continuo globulorum secundi Elem. attritu augeri. Cumque ad tantam quantitatem excrevisset, quam opus erat ad globulorum secundi Elementi se in punctis contingentium anfractus implendos: quod hujus scrobis residuum erat, versus uniuscujusque vorticis medium confluxit, & ibi exiguum luminare constituit præter lucem*

nobis dictum primigeniam) quod ob parvitatē suam lucis duntaxat nomen adeptum est. Atque hinc apparet quo sensu Moses sit intelligendus, dum ait, DEUM divisisse lucem a tenebris & lucem primo Creationis die in mundo fuisse. Quia collecta circa uniuscujusque vorticis medium primi Elementi materia, ubi nunc existit, globulos secundi Elementi premebat, luminisq; sensum excitabat. Ecquid lacunam, in textu refarciam? videas ut ineptos suos vortices omnium primum velint esse DEI opus, nulla afferente id Scripturâ, nullâ urgente necessitate; sicque Spiritum Sanctum arguunt insufficientiæ: quæ vero illa tria Elementa: quæ attritu coalescunt in unum; ex secundo fit primum; forte & ex tertio secundum: vortices hic fingunt; quale verò illud cœlum erit, de quo agitur Gen. 1, 6. 7. 8. vers. & quid diversi muneris his vorticibus competit à stellis, cum ab iisdem non nisi minutulâ materiæ quantitate differant? numquid DEUS intermisisset præstantioris & prioris Creaturæ mentio-

tionem, qualis sunt vortices & vilioris
 injecisset mentionem, imò tantâ cum
 paraphasi? quid opus fuit, ut primige-
 nia lux dispesceretur in omnes vorti-
 ces? quin è Sacro Fonte clareat lucem
 hanc fuisse unum corpus & ob unita-
 tem itâ dictam esse. 3. Idem Le Grand
 partis & capituli eorundem parag. se-
 cundo, hæc habet: *Verum, cum paulatim
 Materia primi Elementi, attritu continuo glo-
 bulorum cœlestium, ad magnam copiam ex-
 crevisset, ad centrum vorticum confluit &
 ibi solem & stellas fixas quarto die effecit.*
 Sed Gen: 1, 17. extat: & DEUS posuit
 stellas in firmamento cœli. Si DEUS
 jam primum quarto die posuit stellas in
 firmamento cœli, utiqve adhuc primo
 die non erant illic positæ. At major
 invicta manet. Ergò & minor. Audia-
 mus verò Div. Chysoftomum super hæc
 verba Geneleos: *Quid est posuit? num-
 quid fixit? videmus enim eas unico tempor-
 ris momento magnum transire spatium, nec
 unquam in uno loco stare; sed suum à DEO
 datum cursum perficere.* Plures utiqve in

cælo fingunt motus, quales sunt : penetratio materiæ primi Elementi ex uno vortice in alium, motus ejusdem velocissimus intra sidera, propulsio secundi Elementi, & qui sunt reliqui motus in cælo; hi omnes fundamine, cui innixi erant, ruente, sponte cadunt. Jam nos excipit Stagirites cum suis Pedissequis, qui varia calcant divortia viarum, Aristotelis vero sententia nil nisi fumos & absurda venditat; statuit enim orbem in cælo eosque duos & ab intelligentiis motos; multi verò illum autumant per intelligentias voluisse Angelos, alii formam illos orbem informantem, & Angelorum effictionem Keckermanno impingunt; utcumque sit, liquido constat Angelorum naturam Aristoteli Ethnico, minus, vel obscure saltem innotuisse 2. satis evincitur eum nec orbium essentiam sufficienter sibi cognitam habuisse, cum solidos statuerit illos, undè penetratio dimensionum propullularet: Angelos autem movere orbem cælestes, plane negamus his fundamentis suffulti:

1. Angeli non sunt tractationis Physicæ; nihil itaque de iis fingendum, præter illa ipsa, quæ è Literâ Sacra petuntur.

2. Analogiæ Fidei repugnat, Creaturæ ulli Creationem aut aliquam ad Creationem *συνέργειαν* competere; aut enim in ipsa statim Creatione Angeli debuissent præfigi orbibus, quod Omnipotentia Divinæ derogaret, aut diceretur cælum prius quidem fuisse perfectum, temporis vero fluxu debilitatum fuisse, ideoque à DEO præfixos esse Angelos, quod Providentiam Divinam infringit. Oggeratur vero ex Epist. ad Ebr. & cap. 1. ubi dicitur, Angelos esse Administratorios Spiritus, emissos in ministerium illorum, qui possidebunt salutem; sed regerimus inde non sequi illos movere hos orbis; nam illis sua ministeria peculiariter dedit DEUS circa hominis corpus & animam absq; ullo in ista imperio & quid demum? numquid hoc solis piis usui foret? nonne toti orbi, inque illo, maximæ parti, impiis scilicet? 2. Probare nituntur suam men-

tem dementem per regularem orbium motum; sed & hoc implicat: nam hoc pacto omnia terrena errarent & nihili essent; contrarium enim experimur per regularem lapidis descensum & ascensum, plurimosque alios. Alii denique Peripateticorum cum Astronomis tradunt cœlum prout est corpus unum & continuum velocissimè moveri & adeo quidem in Æquatore, ut horâ unâ emetiatur usq; milliariorum quadragies bis millena millia, trecenta nonaginta octo millia, quadringenta & triginta septem cum dimidio; sed hoc omni penitus caret salillo & putidi est cerebelli fœtus: quomodo fluidum corpus velocissimo, eoque regulari movebitur motu? hæc falsitas ad oculum dilucidè patet. Infana verò nonne hæc est audacia? cœlum plus quàm septies circum suum aboluturum, antequam precatio Dominica ad umbilicum recitetur. Tertiæ cujusdam sententiæ Patronos se adhuc exhibent Peripatetici, scilicet, quâ statuitur, orbem in cœlo supremum omnes

stel-

stellas cum orbibus secum rapere ab or-
 ta in occasum; sicque illum motum pri-
 mo mobili, sive ultimæ sphæræ per se
 competere, inferioribus vero novem
 per accidens; & é contrario, motum a-
 lium tribuant ab Occidente in Orien-
 tem sphæris inferioribus novem per se,
 nullatenus verò decimæ, seu primo mo-
 bili. Sed tantum abest, ut alius conce-
 datur in cœlo motus realis, quam ab
 Oriente in Occidentem; quin fatius, men-
 tis operâ concedamus Astronomis equi-
 dem contrarium illum motum, ob eo-
 rum Hypotheses; non verò ulterius.
 Sol tantum & fixæ stellæ celerius per-
 gunt & Planetas tardius euntes post se
 relinquunt, ad punctum suum venien-
 tes; idque indies, donec integer per-
 ficiatur circulus. Quâ vero facultate
 & quibus mediis illud primum mobile
 reliquos orbis secum raperet? nil nisi
 insipiens est sapientia & Philosophiæ ab-
 ortus. Motum verò etiamnum aliqua-
 lem secundum Cartesii Principia con-
 cedimus in cœlo; tum fluiditatis, quando
 coe-

coeli particulæ ab astro pulsæ viam patefaciunt stellæ, tum circularem, quando eadem particulæ loco suo emotæ, circueundo sidus procedens, redeunt in naturalem suum locum.

*Jam spiculoque nudus hostis, jam suâ
Cessit viduus & lanceâ, tranavimus
Sic æstuosum, mitior nos excipit
Neptunus; ergo jam litemus hostias
Vialibus non debitas, soli at DEO.
Iteremus æquor ut gradu sic præpetes.*

SEGMENTUM QUINTUM.

Relectis itaque rejectisque viarum impedimentis, necesse est, ut gressus firmemus & citato Pegaleoque pede in rei Veritatem transeamus, statuentes Quietem cœli ab omnibus recensitis motibus, his potissimum fulcris; 1. Ipsa Quietis requisita à Cartesio tradita Coelo competere possunt; quidni ergo ipsa Quies? sunt vero sequentia hæcce ê Claubergii Physica, Thesi 297, seqq. in ordine petita: 1. *Positivum esse, nec esse motus privationem, perfectionem aut finem.*

2. *Esse quidem absentiam motus, sicut nigrum est absentia albi; sed non motus adesse debiti.* 3. *aeque positivum esse ac motum, imo vel forte magis positivum,* 4. *Licet ob inopiam vocabulorum definiatur per negationem contrarii; esse tamen 5 fundamentum proximum coherentiae & duritiei omnis in corporibus.* 6. *adeoque nec minus actionis requiri ad Quietem, quam ad motum.* 7. *Motus tarditatem participare quietem.*

Has omnes proprietates liquidò constat, nulloque reclamante, quadrare ad nostrum Cœlum; de quinta autem aliquid posset suboriri dubium, quod tempestivè removebitur; concedimus itaque in Cœlo cohærentiam & duritiem quoad certos quosdam gradus, sicut & illi, in aqua; eatenus verò cohærentiam ibi & duritiem ponimus, quatenus non nisi externo impellente movetur.

2. Probamus ex ipso Cartesii trito Peripateticis impacto: *Entia non esse temerè multiplicanda;* quid verò illi cum suis vorticibus, eorumque motibus? numquid non temerè augent Creationis Historiam?

nos vero tribus his innitimur necessitatibus: 1. Sacris Pandectis; ut ut verò expressè nihil de cœli Quietè habeant, tamen per contrarium inducere possumus aliquid; sic Jos. 10, 12. Sol & Luna quiescunt: quomodò verò stellæ quiescissent; nisi prius fuissent motæ? volunt autem Cartesiani stellas quiescere fixas, earumque vortices in circum moveri; si verò stellæ moventur, utique non vortices earum, utrumque enim nec illi contendunt dari motum. 2. Recta ratio quoque confirmat Quietem, cum nulla subsit causa, cur fluidi illi vortices in gyrum volvantur, vel ipsum cœlum solitariè acceptum; veritati itaque contentaneum est motis stellis, cœlū quiescere. 3. Sensibus quidem illius Quietem non percipimus, sed multò minus ejusdē motus perciperem⁹ varios; utjūt ineptiat Lambert⁹ Dana⁹ parte 2. Phyl. 4. tract. cap. 19, inqviens motum orbicum totius fabricæ cœlestis, oculorū testimonio probari. 3. Astipulatur nobis Chrysofomus hom: 12. ad pop: Antiochen: hūc in modū:

Non enim DEUS tantum fecit mundum; sed etiam ut factus operaretur, effecit: sed neque totum immobilem dimittens, neq; totum jubens moveri; sed cœlum quidem immotum permansit, Sol vero cum reliquis sideribus quotidie circumvolvitur: Et hom. supra Gen. negat vorticum multitudinem, inquiens: quomodo aliqui dicunt factos esse cœlos multos? non ex Divina Scriptura hoc didicerunt, sed ex suis opinionibus, ut ita dicant, impelluntur. Istud igitur ipsum firmamentum, quod aquarum divisionem fecit, cœlum dixit. Quis igitur post tantam Doctrinam feret eos? qui ex suo capite loqui & contra divinam Scripturam dicere audent. 4. Saniores Astronomi nostram quoque amplectuntur sententiam & liberis pedibus in hanc eandem semitam eunt; inter alios haud infimæ lineæ est Tycho Brahe cum suis (utur Hypotheses eorum aliud svadeant in Mathematicis) alique; quos hic consueto missos facimus.

Veritas nudò patuit fidelis

Jam comes; verùm intemerata mansit

*Pectore: hoc nullâ prece constupratur,
Nec precio unquam.*

*Aggeres undæ cupiunt sedere,
Turbines sævi posuere murmur,
Cum nihil tales valeant procellæ,
Fronte minaces.*

SEGMENTUM SEXTUM.

Tandem amputatis ramis, nudus se prodit truncus, è re ergo erit Definitionem hujus rei dare, quæ sic sonat: *Quies cæli est ejus affectio, quâ cælum in suo loco constitutum per se quiescit à motu orbito, alioque naturali: vel si concisam & brevem desideres, hæc esto: Quies cæli est permanentia ejusdem in eodem situ.* Reliquum itaq; est, ut continuemus iter in consideratione *Πεγυραπλοχίας* conceptum; illic visuri, quid conceptus communis sit, quidve restringens. Quod genus, seu conceptum Convenientiæ & latiore spectat; est affectio: nam recensetur Quies inter affectiones corporis naturalis disjunctas: legitimum autem hoc esse Genus prob. quia Quies hæc

hæc aut erit substantia, aut accidens; non substantia, quia sic per se subsisteret & esset vel corp⁹, vel spirit⁹ non prius, nam sic plures darentur spiritus, quam tres, nec posterius: nam sic fieret penetratio dimensionum, cum unum corpus in alio subsisteret. Ergò sequitur quietem esse accidens corporis, seu affectionem: denique hoc Genus est latius suo Definito, quia & enunciari potest de Quantitate, Qualitate, Loco, Tempore & Motu. Ne oleum & operam perdidisse videamur: ordine poscente, dirigimus gressum ad Terminum Disconvenientiæ, Differentialem & Restrictionem; circa quem notamus verba ista: Quâ scilicet affectione, cælum in suo loco constitutum quiescit a motu orbico: hic dicitur cælum in suo loco constitutum naturali permanere & quasdam particulas à stellis motas redire iterum in debitum suum locum, ut supra dictum est. Hic quoque propullantur ii, qui cælo locum denegant naturalem vanis suffulti rationum ponderibus. Hic denique

per se quiescere dicuntur, tam cœli
 particulæ, quàm ipsum cœlum; sicque
 distinguitur hæc absoluta Quies ab illa
 respectiva, quæ motum sequitur; præ-
 terea quiescere dicitur à circulari mo-
 tu, qui hîc exprimitur, vel propter di-
 gnitatem, quâ reliquos motus antecel-
 lit; vel etiam ideò, quòd Adversarii
 hunc primariò contendunt dari. Dein-
 de dicitur cœlum quiescere ab omni a-
 lio naturali motu; adeo ut prorsus nul-
 lus motus concedatur; non totius cœli:
 nam sic stellæ quiescerent, quod est ab-
 surdum & Scripturæ repugnans: vor-
 tices autem non dantur neque eorum
 motus, nisi in aquis. Nec moveri, tutum
 est asserere, cœli particulas a principio
 interno, quia ex illo vago motu, nil nisi
 confusio propullularet, sicque corpus il-
 lud pulcherrimum & forte maximum
 foret miserrimum; nec moventur Ele-
 menta in cœlo, quia ejusmodi *εὐχέαι*,
 utpote vana & ficta, ne quidem ibi dan-
 tur; præsupponatur enim ea dari & re-
 plere vacua vorticum intervalla, utiq;
 coe-

cœlum hoc pacto non erit unum & continuum corpus, quod ipsi Scripturæ Sacræ adversatur, quæ sæpius hanc vocem usurpat in singulari; si vero quandoque in plurali reperiatur, connotat cœlum aëreum cum sidereo; adeo ut ipse Hebræus fons aptè satis & convenienter id ipsam verbum in duali posuerit. Hanc eandem unitatem cœli confirmant omnes pene Lingvæ; tum imprimis ipsa Lingua Latina, quæ caret numero plurali in voce cœlum; cœli namq; quod perperam Grammatici quidam statuunt esse numerum ejus pluralem, at anomalum; ab ipsâ voce Cœlus est oriundum, qui Priscis fuit Deus, ceu dispalescit ex isto Ennii: lib. 2. Saturnus quem Cœlu genit: & ex inscriptione Cœlio monti ad Romam insculpta: Opt. Maximus Cœlus æternus. Pariter nostrū & Germanorum *Himmel* ab ἡμελων, unicum est, quod ipsa derivatio innuit: manet ergò Cœlum esse unicum & continuum corpus.

*Stipes jam exseruit roboris en sibi
Nervos principium, brachia quis gravem,
Pol visura sui perniciem refert,*

Hæc frons ipsa rei: patet

*Quæ hic interea passibus occinant
Pacis nomen in his, undeque pullulent
Fontes dissidii: sed pereant moræ;*

Limen deperit ostium.

SEGMENTUM SEPTIMUM.

Cardine circumvoluto, opus est ex-
curso ad Causas, in quibus fami-
liam ducit Efficiens: hujus autem evo-
lutioni, ut tantillum temporis impenda-
mus, non est de nihilo. Universalem au-
tem & primam ponimus DEUM; illum
namque præsentem non eliminabimus fo-
ro & præstantissimo Mundi Amphithe-
atro, quippe qui in prima Creatione
hanc cælo indidit affectionem; sed me-
diate, mediante scilicet ejus forma; quidni
enim suam exerit Majestatem in nobi-
lissimis corporibus, cum in minimis &
vilissimis sit maximus, Jam pergimus
ad causam cæli formalem, seu proxi-
mam

mam & immediatam, quæ hic efficien-
 tis rationem habet & suarum est Affe-
 ctionum principium; nam, hoc proba-
 ri potest ex inductione partium essen-
 tialium: aut enim forma, aut materia,
 erit Affectionum suarum principium.
 Jam materia passivum est & ignobilius, i-
 mo potius recipit quam efficit quietem.
 Ergo sola forma: nec externa principia
 sunt causa hujus Quietis proxima, nem-
 pe efficiens & finis; quia nihil faciunt
 externa eorum, quæ non fiunt ab inter-
 nis: cum enim materia, constitutum
 corporis, sit impos hujus actionis; utiq; et-
 iam principia externa, quæ non producunt
 corpus naturale absq; internis. Jam exci-
 pit Materia euucleanda, quam Metaphy-
 cici dispescunt in tres species: 1, statuunt
 materiam ex qua, seu *κατ' ἐξωχήν* ita dictã.
 2. Materiam in qua, seu subjectũ recipiens,
 & 3. Materiã circa quam, sive subjectũ oc-
 cupans & objectum. Primam illam hinc
 exulare jubemus, cum nostri non sit insti-
 tuti, qui occipamur circa quoddam Acci-
 dens: illa vero substantiis competit; & qui-
 dem

dem materialibus. Secundã vero heic amplexamur, quam ponimus ipsum corpus cœli & totaliter consideratũ & quoad minimas sui partes; quod satis demonstratũ est in superioribus. Tertia illa quoq; nostræ est considerationis, secundum quam, quies occupatur & circa totum cœlum & circa ejus partes. Unus restat finis, quem paucis delineabimus: & ille; vel est ultimus in suo genere & est perfectio cœli & subcœlestium salus, quæ à quiete quam maximè resultat; nam certè & confusio oriretur in cœlo moto; & lumen retardaretur. Finis ultimus & principalis respectu DEI, est Divina Gloria; cui totum hoc mundanum pondus est sacrum, cujus celebrationi cœli & omnia creata inserviunt, cui perpetuas litant laudes bestiarum, cui aviculæ ministrant cantus & vocalia thura, cujus in honorem pisces undas secant: illi & nos Creatori, Redemptori & Sanctificatori deserviemus supplici in æternũ sono & serenã cordis hostiã, cantantes diu Melos

& perpetuum

: הללוּ יְיָ

Quos hic supernis editos virtutibus
Fœtus & operose, DEI
Germina fer ulna, digna que laudariet:
Causasque cum minoribus,
Non dissitas; sed cardo jam silentium
Promittit; auræ jam leves
Fugâ quiescunt, jam viarum tristium
Trabs fessa, jam antennæ riuot.

Igitur :

Si fortè Lector capta nobis amphora,
Currente, prodit urecum
Rotâ, peroro Te, benignos O Tuos
Sodes ocellos annuas.

Interim:

Summe Monarcha cœli,
Lumen illuni dederas e superis Quæti,
Præ mihi Ductor ibas
Atque vates ingenio promptus; eras tenelle
Ipse salus carina,
Ti repensaus decus, in perpetuum litantes
Thura sabæa cordis,
Gratias sacra modulos & Triadi perennes.

E

In

In Optimæ indolis Adolescentem,
Literarum, morumque decentiâ politissimum,
DM. JOHANNEM TÄLPO/
egregie de QVIRTE COELI differentem.

Difficile est cœli, fateor, convexa tueri,
Naturamq; poli noscere flammigeri:
Æthereas homini summas cū scandere ad auras
Non liceat, quidquam certius ut referat.
Hinc cœlum varii finxerunt marmoris instar:
Perdurum & solidum sidera circumagens.
Hoc alii fluidum stellis penetrabile censent.
Æra ut immotum mobilis aligera
Permeat; expansum sic cœli immobile perstat,
Dum subitis properant motibus astra suis.
Hæc peregregio sublimia perspicias ausu
Candide mi Tälpo fulgida Pieridum
Stella, Patris Magni presso vestigia gressu,
Qui legis assiduus, nocte dieque tui.
Materiem Requies tibi suppetat indole dignam
Verticis, ardua qua tentat ab unguiculis:
Magnaq; adhuc teneris spondet crescentibus an-
Egregios igitur gratulor intimius (nis;
Nisus, atq; precor, velit insuper addere cursum
Cæptis continuum, & prospera quæq; DEUS!

Amico annexuit adfectu

JOH: WICKELGREEN.

De
Juvene

*Natalium splendore, literarium gloriã
& morum culturã
felicissimo,*

DN. JOHANNES TÄLPO/

Magni Parentis

haut dissimili Filio,

amico, uno inter paucissimos dilectissimo;

Cum,

licet adolescens admodum,

tamen ratiocinatione eruditã

COELUM ab solito suo & innato motu

vindicaret,

jocabundæ tabulabantur Mulsæ :

Sustineat summum licet Atlas vertice cælum,

Candentemque axem verset utring, Polis

Non tamen is potuit talem illi offerre quietem,

Ne is fiat vortex mobilitate levis.

Prestat at hoc noster Tälpo perdoctus alumnus,

Qui cælos solidã nunc ratione tenet.

Ast caveat, cælos stabili dum cardine mactat.

Ne cum tellure hac Mobilis Ipse Siet.

Per

MICH. SADELKIM,

Eidem;

Pergite Palladii, conformes arte Poëte
Pierium tenui modulari carmen avenâ
Auctori docto, qui nunc bene valde requirit
Naturam fixam firmam, cœlique quietis
Ostendit causas, celso de ponte cathedræ:
Judicio solvit vincente sophismatis uncos,
Et dubiis contorta plicis male dicta refellit.
Accipite ergo animis, pulcherrima figite cordi;
Optantes Dominus succurrat ausibus ejus!

L. Mg. deprop.

JACOBUS Hartman/
Aust. Finl.

Ad Eundem:

Ardua sat Tälpo præstas Heliconis in arce,
Et Musis auges gaudia mille tuis;
Cum tentas celsi cursum depellere cœli,
Ac calamo sedes pingere vis superas.
Adveniunt Muse tibi munera larga ferentes;
Ardua vicisti, victor ovare potes.

crenâ lusit amicâ

OLAVS Wång.

